

PRIPRAVA OSNOVNIH ŠOL NA NOVO ŠOLSKO LETO – POGLED STARŠEV

V času epidemije bolezni COVID-19 je bilo slovensko šolstvo na veliki preizkušnji. Osnovne šole so po začetnih tehničnih težavah, nekatere z enotedenskim zamikom, pouk na daljavo izpeljale in šolsko leto uspešno zaključile. V ZASSS smo dogajanje ves čas pozorno spremljali in dvakrat (po enem in petih tednih pouka na daljavo) zbrali informacije o poteku pouka na daljavo pri starših, ki so v teh razmerah lahko najbolj neposredno spremljali delo učencev. Podatki so na voljo na www.zasss.si, izkazalo pa se je, da so uporabni tudi za razmislek o možnih scenarijih, ki nas lahko čakajo jeseni.

Podatkom ZASSS so se te dni pridružili tudi podatki iz raziskave Zavoda RS za šolstvo (<https://www.zrss.si/strokovne-resitve/digitalna-bralnica/podrobno?publikacija=297>), MIZŠ pa je predstavilo štiri osnovne in dva kombinirana modela kot možne načine izvajanja pouka v osnovnih šolah v prihodnjem šolskem letu (modeli A, B, C in D ter BC1 in BC2). Vsi modeli so okvirni, v okrožnici, poslani na osnovne šole 6. julija pa je šolam naročeno, naj se pripravijo za izvajanje vseh modelov. Kateri se bo uveljavil (lahko že na začetku ali pa kadarkoli med šolskim letom) pa bo odvisno od epidemiološke situacije. Prav tako je zapisano, da bodo šole prejele podrobnejša navodila za izvajanje različnih modelov po 20. avgustu.

Izhajajoč iz navedenega, smo v nekaterih aktivih in v Koordinaciji ZASSS opravili razpravo in v nadaljevanju podajamo razmisleke in vprašanja, ki lahko pomagajo pri odločanju o podrobnostih različnih okvirnih modelov in s katerimi želimo tvorno prispevati k čim boljši pripravljenosti celotnega sistema osnove šole, učiteljev in učencev (ter posredno tudi staršev) na nepredvidljive razmere, ki nas čakajo v prihodnjem šolskem letu.

Razmisleke in vprašanja smo zbrali v 8 sklopov, ki so navedeni spodaj, na naslednjih straneh pa je vsak sklop podrobneje obrazložen.

- 1. Pouk naj se v čim večji možni meri izvaja v šoli.**
- 2. Kriteriji za odločitev o modelu pouka naj bodo vnaprej določeni in znani.**
- 3. Šole, učitelje in učence je treba ustrezno opremiti in usposobiti za uporabo IKT pri pouku na daljavo.**
- 4. Če bo potrebno pouk (delno) izvajati na daljavo, naj bo ta ustrezno organiziran.**
- 5. Če bo potrebno pouk (delno) izvajati na daljavo, naj bo ustrezno prilagojen.**
- 6. V primeru pouka na daljavo je treba zagotoviti njegovo sprotno evalvacijo in poskrbeti za redno spremljanje napredka učencev na različnih področjih.**
- 7. Ne glede na način pouka je treba ustrezno poskrbeti za ranljive skupine in za nadarjene učence.**
- 8. V primeru pouka na daljavo je treba predvideti in zmanjšati negativne učinke pri vpisu na srednjo šolo in pridobivanju štipendij.**

Čeprav so pred nami (zaslužene) počitnice, pričakujemo, da bo del časa, ki je preostal do 1. septembra, namenjen tudi temeljiti podrobnejši pripravi na novo šolsko leto. Časa je v resnici malo, zato zagovarjamo tudi združevanje moči in sodelovanje vseh deležnikov, ki lahko prispevajo h kakovostnim rešitvam. ZASSS je v skladu s svojim poslanstvom in na podlagi podatkov, ki smo jih zbrali ter razprav iz naše baze, pri teh pripravah po svojih močeh pripravljena sodelovati.

1. Pouk naj se v čim večji možni meri izvaja v šoli

Zaradi daljše odsotnosti socialnih stikov med otroki so se pokazale tudi psihološke težave in težave z motivacijo za učenje, ki ji je botrovala tudi odsotnost žive strokovne razlage nove snovi. Pojavila so se vprašanja o ustrezni prehrani učencev, ki imajo popolnoma subvencionirane vse obroke v šoli, kar je le nekaj vidikov škodljivosti dolgotrajne prekinitve običajnih dejavnosti v šolskih prostorih.

Ob upoštevanju zdravstvene-epidemiološke varnosti so zadnji tedni pouka v tem šolskem letu nakazali tudi nekatere drugačne možnosti izvajanja pouka (predvsem ločevanje skupin), ki so sledili doseganju zadostne varnosti in manj motenemu izvajanju pouka. Z namenom, da se pri otrocih socializacijski vidik šolanja ne zanemari, zagovarjamo razmislek, naj bo **pouk na daljavo skrajna možnost** osnovnošolskega izobraževanja in pozdravljamo podobno usmeritev MIZŠ in ZRSS.

2. Kriteriji za odločitev o modelu pouka naj bodo vnaprej določeni in znani

Šole in javnost so bili seznanjeni z možnimi modeli za izvajanje vzgojno izobraževalnega procesa v šolskem letu 2020/21. Kot je bilo opozorjeno že v razpravi ob predstavitvi modelov 1. julija, bi bilo za deležnike zelo dobro, če bi bili vnaprej seznanjeni s kriteriji, ki bodo sprožili prehode med različnimi modeli. Tudi v naših razpravah so se pojavljala vprašanja na to temo: ali so oziroma bodo izdelani natančni pogoji, ki bodo določili kdaj se bo prešlo na posamezen model delovanja šolstva, ali bodo kriteriji določeni na podlagi javno objavljenih podatkov o poteku morebitne epidemije?

Če bodo kriteriji znani, se bodo **lahko vsi deležniki sproti pripravljali na delovanje v naslednji stopnji tako v primeru zaostrovanja kot sproščanja**. To bo olajšalo pripravo in organizacijo različnih procesov v šolstvu, predvsem pa hitrejšo prehajanje med modeli.

3. Šole, učitelje in učence je treba ustrezno opremiti in usposobiti za uporabo IKT pri pouku na daljavo

Izobraževanje na daljavo v preteklih mesecih, je pokazalo nekatere šibkosti šolskega sistema pri uporabi IKT orodij, kar smo zaznali tudi z našima vprašalnikoma. Zanima nas, kako daleč so **razmisleki o izbiri IKT orodij za podporo izobraževanja** v osnovnih šolah (ne nujno vezano na pouk na daljavo). S stališča učenca se je uporaba številnih različnih načinov in sistemov pokazala kot zelo obremenjujoča, zato bi bilo smotno, da se **IKT orodja** za pouk na daljavo **kolikor je možno poenotijo** in s tem razbremenijo posameznega učenca, hkrati pa bi bila s tem zagotovljena primerljiva obravnava učencev znotraj šol in v različnih šolah.

Po drugi strani bi morali **strokovnjaki oceniti, kolikšne obremenitve lahko posamezni sistem zdrži** (v preteklih mesecih verjetno noben sistem za podporo spletnih učilnic ne bi zdržal, če bi ga uporabljali vsi). Če bi bila orodja enotna in so zanja potrebne licence, je verjetno že narejen **razmislek o nacionalnih licencah**, ki bi bile cenejše od licenc posamičnih šol.

K orodjem spada tudi strojna oprema in **dostop do spleta** na strani učencev. Ko gre za obvezno izobraževanje, se **ni mogoče zanašati na to, da bodo za to v vseh primerih poskrbeli starši**. Glede na številke, ki jih je predstavilo MIZŠ in veljajo za pretekle mesece, je sicer mogoče računati na to, da bo kakih 98 % učencev uporabljalo strojno opremo, ki je v zasebni lasti njihovih staršev, in spletno povezavo, ki jo prav tako plačujejo starši. Je pa zelo pomembno **zagotoviti tovrstne materialne pogoje vsem učencem** (nikakor pa zgolj to ni dovolj). Zanima nas, kakšni so razmisleki v tej smeri. Ali so na voljo popolne evidence, kateri učenci teh materialnih pogojev še nimajo? Je mogoče tem učencem zagotoviti opremo preko šol ali morda z vavčerji? Tem učencem je potrebno **zago-**

toviti tudi pomoč za zagon in uporabo podarjene opreme. Kakšne rešitve so predvidene za to? Kako zagotoviti dostop do interneta vsem otrokom?

Vemo, da so se že v času epidemije izvajala **usposabljanja učiteljev** za uporabo različnih IKT orodij za izvajanje pouka na daljavo in da so tečaji razpisani tudi v času počitnic. Ali so vsebine teh tečajev usklajene z razmislekom o izbiri orodij in ali obstaja ocena, koliko učiteljev se jih bo (lahko) udeležilo? Na kakšen način bi lahko dosegli, da bi se za uporabo izbranih orodij (čim prej) **usposobili vsi učitelji?**

Poleg učiteljev naj bi **uporabo izbranih IKT orodij obvladali tudi vsi učenci.** Razlike med otroki na področju obvladovanja IKT so velike. Trenutno je uporaba IKT integrirana v različne predmete, obveznega predmeta, ki bi bil posvečen zgolj uporabi računalnika (in desetprstnega slepega tipkanja) v osnovnošolskem programu ni. Je mogoče razmišljati v smeri, da v začetku šolskega leta znanja, potrebna za uporabo IKT kot podporo izobraževanju (ne nujno na daljavo, lahko pa tudi), vsi učenci usvojijo na bolj zgoščen način ali pri rednih urah ali v obliki tečajev. Morda tudi o bolj določenem zapisu potrebnih vsebin v učne načrte?

Usposobljenost učencev, učiteljev in sistema za IKT podporo izobraževanju je možno vzdrževati, če bi kot dopolnitev/obogatitev pouka redno uporabljali tudi digitalne vsebine. Zanima pa nas, ali so prisotni tudi razmisleki o nekakšnih »**stresnih testih**«, **ki bi simulirali prehod na izobraževanje na daljavo**, za primer, da bi bilo to še kdaj potrebno. Ideja za razmislek je kot neke vrste »požarna vaja« - za dan ali nekaj dni bi prešli na pouk na daljavo in pri tem preverili vse člene, od opreme na obeh straneh (šole, učenci) do usposobljenosti učiteljev in učencev. Če bi vse šole to naredile hkrati, bi se temeljito preizkusila tudi infrastruktura na državni ravni.

»Prisilni« prehod na pouk na daljavo je sprožil tudi obsežno izmenjavo različnih e-gradiv med učitelji na različnih portalih (sio.si, razlagamo.si, učimse.com...). Zanima nas, če obstajajo razmisleki o povezavi obstoječega in nadgradnji v neke vrste **nacionalno »knjižnico« video predavanj za vse razrede** od 1. do 9. razreda, morda tudi za srednje šole. Učna snov bi sledila učnim načrtom za posamezne predmete, zasnovana in predstavljena bi bila po strokovnih merilih za tovrstno podajanje učne snovi, opremljena s kvizi za preverjanje... Taka knjižnica bi bila uporabna tudi pri običajnem delu kot dopolnitev, primerna za pomoč otrokom, ki zaradi bolezni ne mogli v šolo, seveda pa tudi v primeru ponovne potrebe po pouku na daljavo.

Ker bi bil lahko eden od možnih načinov izvajanja pouka z delitvijo oddelkov na dve polovici (morda podrobnejša različica modela C), pri čemer bi ena polovica sodelovala pri pouku v šoli, druga pa bi istočasno pouk spremljala na daljavo, nas zanima, ali so šole opremljene za kakovostno (vidno in zvočno) prenašanje pouka, ki ga izvaja učitelj v učilnici, po spletu registriranim uporabnikom, tako da lahko drugi učenci, ki niso v šoli, spremljajo pouk na daljavo?

4. Če bo potrebno pouk (delno) izvajati na daljavo, naj bo ustrezno organiziran

Kot smo že zapisali, naj bi bil pouk na daljavo skrajna možnost, ko zaradi zdravstvenih razmer pouk v šoli za vse učence, ne bi bil dovolj varen. Okvirni načini izvajanja pouka na daljavo so sicer določeni z modeloma C (delno) in D (v celoti) oziroma podmodeloma BC in BC2, ker pa so omenjene podrobnosti modelov, ki jih je še treba določiti, razumemo, da je še možen razmislek o dodatnih možnostih.

Predvsem nas zanima, kakšne so **možnosti za kombinirano poučevanje** v smislu en teden v šoli, en teden na daljavo; ali npr. 2 dni v tednu v šoli, 3 dni izobraževanje na daljavo tako, da bi polovica učencev, ki ne bi bila pri pouku v šoli, lahko **spremljala pouk preko videokonference** (oziroma si ogledala posnetek pozneje, ker verjetno sledenje urniku po video povezavi ne bi bilo možno za vse

učenca)? V tem primeru ne bi bilo potrebe po dvojnem številu učiteljev, bi pa bil problem varstva mlajših otrok.

Različica tega načina bi bila, da bi se polovica otrok zbrala drugje na primer na podružnični šoli v kraju bivanja ali drugem primernem prostoru (sodelovanje lokalne skupnosti). Morda bi bil tak način primeren za manjše kraje, kjer je možnost prenosa okužbe majhna. **Učenci vozači** bi tako kljub verjetni odpovedi javnega prevoza do centralne šole z dodatnim učiteljem ali z ustrezno tehnologijo lahko **sledili pouku na bližnji podružnici**.

Po neuradnih informacijah, naj bi kombiniran model pouka (del v šoli, del na daljavo) uvedli tudi v šolah na Hrvaškem. Predlagamo, da se poišče primere različnih možnosti iz drugih držav (oziroma drugih šol).

5. Če bo potrebno pouk (delno) izvajati na daljavo, naj bo ustrezno prilagojen

Prilagajanje pouka glede na izredno situacijo je sicer strokovno vprašanje, vendar pa se rezultat bolj ali manj ustreznega prilagajanja na koncu odraža na znanju učencev. To sta dobro pokazala tudi naša vprašalnika staršem, ki so imeli v času pouka na daljavo priložnost spremljati potek pouka od blizu. Komplementarno sliko pa je dala raziskava ZRSS, izvedena med učenci od 4. do 9. razreda osnovne šole in srednješolci ter učitelji in ravnatelji.

Navedene teme zadnja okrožnica MIZŠ šolam z dne 6. 7. 2020 ne vsebuje, vendar pa so prejšnje okrožnice obravnavale različne usmeritve za izvedbo pouka na daljavo, ki bodo, kot razumemo, v veljavi tudi v prihodnje, če bi bilo to potrebno.

Ne glede na navedeno, bi v tem dokumentu ponovno izpostavili nekaj pričakovanj in razmislekov v zvezi s prilagajanjem pouka pri izvedbi na daljavo.

Živi stik med učiteljem in učenci je nenadomestljiv, v primeru pouka na daljavo pa naj bo prisoten **vsaj občasni video stik**. Zgolj pisno posredovanje navodil, kje najti učno snov in katere naloge je potrebno opraviti, se je izkazalo kot neprimerno.

Izobraževanje na daljavo je dopolnjevala slovenska televizijska izobraževalno-zabavna oddaja Izodrom, ki je bila na sporedu 10 tednov vsak delovni dan eno uro in je imela dobre odzive. Morda je **podpora javne televizije pouku na daljavo mogoče še nadgraditi** – morda po zgledu npr. hrvaškega portala skolazazivot.hr (<https://skolazazivot.hr>), kjer v sodelovanju s TV programom nacionalne televizije HRT 3 izvajajo pouk na daljavo. Podobno je v Italiji (<http://www.raiscuola.rai.it/>).

Zdaj, ko se na morebitno ponovno uvedbo pouka na daljavo lahko pripravimo, je morda smiselno uporabiti obstoječe izkušnje nekaterih pilotnih projektov v Sloveniji - npr. izkušnje pouka na daljavo v okviru projekta „INOVATIVNA PEDAGOGIKA ENA NA ENA“, ki poteka na nekaterih šolah v Sloveniji, konkretno npr. v Radencih.

Pri pouku na daljavo je s stališča učenca poleg omejitve kanalov za spremljanje pouka, kar je bilo napisano pri 3. točki, pomembna tudi **organizacija snovi**. S tega stališča bi bila morda dobrodošla priprava **ene spletne vstopne točke z dnevним urnikom**, tako da bodo učenci sistematično vodeni skozi potrebne dnevne učne aktivnosti, kar bi **podprlo oziroma omogočalo njihovo samostojno učenje**, saj večina še nima razvitih ustreznih spretnosti samoregulacije za zelo uspešno samostojno izobraževanje na daljavo. Predlagamo, da se urnik (na predmetni stopnji) v primeru izobraževanja na daljavo prilagodi tako, da se v enem dnevu izvede manj predmetov. Predmete, ki obsegajo do 3 ure na teden, bi lahko izvajali zgoščeno npr. enkrat na teden ali na dva tedna (zlasti pri predmetu, ki obsega 1 uro na teden). To bi učencem in učiteljem omogočilo boljše osredotočanje na učno snov.

Zanima nas, ali so v pripravi konkretni napotki učiteljem kako, koliko in katero snov v primeru pouka na daljavo obravnavati oziroma opustiti?

Bi bilo morda smiselno pri določeni učni snovi povezati učence v učne time? Skupine 3-5 učencev bi skupaj izvajale pripravo različnih šolskih nalog. S tem bi povečali sodelovanje med učenci, ki se je izkazalo kot šibka točka preteklega pouka na daljavo, morda pa bi razbremenili tudi učitelje, saj bi sem jim ustrezno zmanjšala število nalog za pregledovanje in bi jih ostalo več časa za podajanje povratnih informacij.

6. V primeru pouka na daljavo je treba zagotoviti njegovo sprotno evalvacijo in poskrbeti za redno spremljanje napredka učencev na različnih področjih

V naših vprašalnikih je bila kot ena od izstopajočih težav izpostavljena nezadostnost povratnih informacij o ustreznosti nalog, ki so jih poslali učiteljem in na splošno o napredku učencev. Zato bi si **starši v primeru pouka na daljavo želeli dobro in kolikor se da ažurno povratno informacijo o delu in napredku otrok pri pouku na daljavo**, kar vključuje tudi informacijo staršem v primerih, ko otrok npr. dvakrat ni opravil in oddal naloge v določenem roku, se ni odzval na videokonferenco ni podobno.

Pereč problem pouka na daljavo je **ocenjevanje**. Zato nas zanima, kako bodo v primeru ponovnega pouka na daljavo prilagojeni, če sploh, načini in standardi ocenjevanja znanja, tudi nacionalni preizkusi znanja, če bo treba dlje časa izvajati pouk na daljavo. Bodo sledili zgledu spremembe pravilnika v zadnjih mesecih šolskega leta 2019/2020?

Poleg skrbi za učne dosežke starše velikokrat skrbijo tudi **drugi cilji vzgoje in izobraževanja**, npr. **motiviranost učencev za usvajanje novih znanj, njihov čustveni in socialni razvoj**. Zanima nas, na kakšen način oz. s katerimi aktivnostmi bodo šole sledila ciljem vzgojne funkcije, pa tudi, kakšne so predlagane rešitve pri snovanju pouka na daljavo za motiviranje učencev za sledenje takemu pouku? V naših vprašalnikih smo zasledili večji upad motiviranosti učencev za izobraževanje na daljavo že v času od prvega do petega tedna izvajanja takega izobraževanja, zato se nam zdi zelo pomembno, da se posebno pozornost nameni razmisleku, kako poskrbeti za ohranjanje motiviranosti učencev.

Zanima nas tudi, na kakšen način bo zagotovljeno **sprotno evalviranje uspešnosti izvajanja pouka na daljavo**? Za letošnje izvajanje pouka na daljavo, ki se je moralo začeti dobesedno čez noč, je povsem razumljivo, da so/bodo evalvacije sledile kasneje. V prihodnje pa je smiselno evalvacijske postopke pripraviti vzporedno z načini izvajanja, izvesti pa jih takrat in tako, da je mogoča povratna zanka v regulaciji kakovosti. Ali bodo spremljanja morebitnega pouka na daljavo sistematična in sistemsko vodena ali bodo prepuščena v načrtovanje in izvajanje posameznim šolam? Če slednje, na kakšen način se bo spremljalo kakovost izvajanja pouka na različnih šolah?

7. Ne glede na način pouka je treba ustrezno poskrbeti za ranljive skupine in za nadarjene učence

V preteklih mesecih se je izkazalo, da so bili kljub prizadevanjem na različnih ravneh, številni učenci iz ranljivih skupin v času pouka na daljavo in omejevanja socialnih stikov prikrajšani za ustrezno obravnavo. Zato nas zanima, kakšni razmisleki so bili narejeni na primer v smeri, da se podpora otrokom s posebnimi potrebami ob ponovnem izbruhu epidemij ne bi zmanjšala, da bi bila otrokom v stiski na voljo strokovna pomoč, da bi tudi v času pouka na daljavo zagotovili prehrano otrokom, ki imajo šolske obroke popolnoma subvencionirane...

Zanima nas tudi, na kakšen način bo omogočeno in podprto delo z nadarjenimi učenci, ki je v šolskem letu 2019/20 v veliki meri manjkalo?

8. V primeru pouka na daljavo je treba predvideti in zmanjšati negativne učinke pri vpisu na srednjo šolo in pridobivanju štipendij

Številna tekmovanja v znanju so bila letos odpovedana. Posledično so bili iz kriterijev za štipendije izvzeti letošnji dosežki tudi na tistih tekmovanjih, ki so bila izvedena pred izbruhom epidemije (upoštevali so se lanski dosežki, ki pa jih nekateri učenci, ki so se na tekmovanje prijavili šele letos, niso mogli doseči). Kakšen bo pristop do tega vprašanja v primeru ponovnega omejevanja pouka v šolah? Ali se razmišlja o organizaciji tovrstnih tekmovanj tudi v takih razmerah? Glede na to, da veliko tekmovanj organizirajo zunanji izvajalci, kakšne možnosti vplivanja imata pri tem MIZŠ in ZRSŠ? Bi bilo mogoče iskati izkušnje pri institucijah, ki izvajajo študij na daljavo in imajo izkušnje s tovrstnim preverjanjem.

Letos NPZ ni bil izveden, in če bi se še kdaj zgodilo podobno, nas zanima, kako je bilo (bo) rešeno vprašanje vpisa na srednje šole v primerih, ko se ob omejitvi vpisa upoštevajo rezultati NPZ (več prijavljenih z enakim številom točk iz ocen v zadnji triadi na spodnji meji)?